

často se zpožděním. Zároveň je velká škoda, že obrazová příloha obsahuje pouze iluminace z Pařížského fragmentu, ale bez jakýchkoliv obrazových analogií. A na úplný závěr dvě přátelské „jedovatosti“ ohledně hodnocení výzdoby. Předně, vysunutí ornamentálních iniciál do bordur – tedy jejich nezalomení do kolumny textu, není pouze záalpským modelem, v Itálii neobvyklým, jak uvádí Černý, ale jde o schéma neobvyklé v Boloni a na severu Itálie, zatímco v Toskánsku a jižní Itálii se vyskytuje. A za druhé, organizace výjevů do páسů rozvržených na celou stranu – na způsob „frontispisu“ – sice připomíná předgotické ilustrační cykly biblických rukopisů, ale nemyslím si, že jde o nezvyklý „archaismus“ či „historismus“, protože i ve 14. století se tato koncepce objevuje v jihoitalských kronikách, kde navazuje na tamní tradici kontinuálně rozvíjenou i během 13. století. Mám za to, že zmíněné motivy neobvyklé v severní Itálii se mohly do Popadí dostat jednak přímo z oblastí pod Apeninami (pokud jde o prvky toskánského původu), ale také zprostředkovaně z Avignonu. Stylová vrstva, do níž Pařížský fragment spadá, je svázána četnými vztahy s Toskánskem (od Giottova stylu po sienskou školu), toskánská umělcí byli právě v této době hojně činní v Boloni (a to i na objednávkách Bertranda du Poujet), ale tato stylová orientace byla tehdy hojně rozvíjena i v Avignonu, pevně svázaného s Neapolskem i četnými dlouhodobými pobyty jednotlivých Anjouovců. A možná právě z Avignonu se toto ilustrační schéma mohlo dostat i do severní Itálie a do Boloně. Ostatně kardinál Bertrand du Poujet do Boloně přišel právě z Avignonu.

I po vydání monografie Pavla Černého zůstává v bádání nad Pařížským zlomkem Dalimilovy kroniky otevřena řada klíčových otázek. Jeho kniha je nicméně výborným a velmi podnětným východiskem veškerého dalšího uvažování nad problémy, které oněch dvanáct pergamenových listů rozproudilo.

VIKTOR KUBÍK

Pavel KALINA, *Praha 1437–1610. Kapitoly o pozdně gotické a renesanční architektuře*, Libri, Praha 2011 (fotografie Jiří Kofátek)

210 s., ISBN 978-80-7277-480-7

Knih profesora dějin architektury na stavební fakultě pražské techniky Pavla Kaliny navazuje na předchozí svazek ediční řady nakladatelství

Libri, jež ve spolupráci se střízlivě věcným fotografem Jiřím Kofátkem vydal v roce 2004 a věnoval „kapitolám o vrcholné gotice 1310–1419“. Výpadek husitských let mezi oběma tituly je v případě knih o architektuře pochopitelný, pokud jsou jejich tématem novostavby. Autor si však ve své knize klade širší a vyšší cíle, když chce přispět k tomu, „aby se dějiny architektury osvobodily od dějin umění směrem ke studiu města jako hmatatelného výsledku komplexní formace“ (s. 96). Svůj výklad proto Kalina komponuje z údajů o politickém, ekonomickém a náboženském životě ve městě, z technických údajů o stavbách a z formálních analýz architektury. Ve výsledku nastiňuje komplexní obraz architektury a urbanismu jako podstatných součástí kulturněhistorického obrazu města na samém konci středověku a počátku raného novověku. Pozornost věnuje nejen kostelům a palácům, ale i měšťanským domům, a dokonce i technickým stavbám, všímá si nejen toho, co ve městě je či bylo, ale i významu absencí (například nových opevňovacích staveb, s. 48–49). To vše zasazuje do širokého kontextu aktuálního evropského bádání, přičemž k pochopení pražské situace často využívá zajímavých paralel s evropským, zejména italským kontextem. Efektní rétorické figury, sloužící autorovi jako podnět k novému chápání architektury a města, jež by nebylo omezeno našimi hranicemi, však někdy přecházejí v příliš volná přirovnání, jakým je například komentář k porážce stavů v roce 1547: „Proti politickému realistovi, jako byl Ferdinand, neměli Čechové šanci, podobně jako ji o něco dříve neměli Aztékové proti Cortézovi“ (s. 52).

Ve srovnání s předchozí knihou Kalina nyní rozšířil svůj studijní obzor o řadu aktuálních metodických přístupů, takže věnuje oprávněnou pozornost vlivu knihtisku na široký komplex kulturněhistorických témat, všímá si podrobněji vztahu rituálů a festivit k charakteru městského prostoru i významu „obrazu města“ v rámci dobové vizuality (autorova jazyková inovace „vizibilita“ na s. 60 by si zasloužila vysvětlení). Namísto tradičních, metodicky jednoduchých představ o „vlivech“ pracuje Kalina s analýzou různých modů přejímání informací o architektonických inovacích v době, kdy „architektura vstoupila do věku své technické reprodukovatelnosti“ (s. 59). Souhrnně řečeno, nepíše jen o realizovaných stavbách a jejich uměleckém charakteru, ale i o okolnostech, které výsledné dílo podměnily – ať už jsou to společenské souvislosti, techniky projektování nebo materiální podmínky stavby a terénu. Vstřícně ke čtenáři působí, že na rozdíl od předchozí knihy nyní

ARCHEOLOGIE

Kalina omezil množství podrobných technických popisů, bohužel však je zde i méně digitálních prostorových rekonstrukcí, které by vítaně oživily knihu například obrazem kaple sv. Vojtěcha na Pražském hradě či dalších zaniklých a pozměněných architektur.

Pouhá čtvrtina knihy je věnována „pozdní gotice“ a recenzentka bohužel není dostatečně kvalifikovaná k detailnějšímu posouzení textu těch tří čtvrtin, jež se věnují renesanční a manýristické architektuře. V části věnované renesanci přitom zjevně tkví těžiště významu recenzované knihy už proto, že rozsáhlá část oné první čtvrtiny stručně rekapituluje Kalinovu zásadní monografii *Benedikt Ried a počátky záalpské renesance* (Praha 2009). Šestnácté století, které bývalo považováno za klíčové období českých národních dějin, ustoupilo po polovině 20. století v dějinách umění poněkud do pozadí. Hlavní přínos aklad recenzované knihy spočívá v podrobné pozornosti, již věnuje Praze právě v tomto období.

Ve srovnání se šíří použité zahraniční literatury poněkud překvapí malý počet citací recentních domácích historiografických publikací. Kalina pracuje nejraději přímo s (publikovanými) historickými prameny, i když interpretace historiků by mnohdy dodaly jeho výkladu větší plastičnost a autorovi samému větší jistotu, například v otázce povahy českého utrakvismu v 16. století (jeho charakteristika v knize kolísá mezi zdůrazňováním pramalých rozdílů vůči římskému katolicismu a vyzdvihováním specifík). Některá z ostře formulovaných ohrazení proti staršímu bádání jsou tváří v tvář recentní produkci nadbytečná („obraz jezuitů v literatuře je opět hluboce ovlivněn předsudky liberalismu 19. století“ na s. 158). Ostatně i řada českých umělecko-historických publikací posledních desetiletí zůstala autorem bohužel nepovšimnuta – to platí především o textech Jiřího Kroupy a Ondřeje Jakubce o architektuře 16. století, ale také o textech Jaroslavy Hausenblasové a Michala Šroňka věnovaných rudolfínské Praze. Velice podnětné autorovy diskuse o základních umělecko-historických slohových pojmech by vyzněly přesvědčivěji, kdyby vzal úvahu také německy psanou literaturu posledních patnácti let věnovanou konceptu „post-gotiky“ (podrobněji s bibliografickými odkazy srov. mou studii *Renaissance and Reformation in Czech art history: Issues of period and interpretation*, *Umění* 59, 2011, s. 2–19).

MILENA BARTLOVÁ

Martin GOJDA – Martin TREFNÝ a kol.,
Archeologie krajiny pod Řípem,
Katedra archeologie Fakulty filozofické
Západočeské univerzity v Plzni, Plzeň
2011 (= *Opomíjená archeologie* 2)

160 s., ISBN 978-80-7043-988-3

Výzkumný záměr *Opomíjená archeologie*, jehož nositelem je katedra archeologie Západočeské univerzity v Plzni a který probíhal především v letech 2005–2010, se může pochlubit řadou publikačních výstupů. Na stránkách tohoto časopisu byly již hodnoceny knihy věnované dokumentaci zaniklých vesnic, publikováno bylo nadto několik monografií věnovaných pravěkým kulturám. Předkládaná kniha se od předchozích výstupů poněkud liší, neboť není zaměřena tematicky, nýbrž regionálně. Jejím obsahem je shrnutí výzkumu, který kolektiv pracovníků a studentů katedry archeologie prováděl v oblasti Podřipska. Volba regionu byla dána jednak příznivými přírodními podmínkami a s tím souvisejícím hustým osídlením v pravěku i středověku, jednak zde byla možnost navázat na dlouhodobé působení vedoucího této části projektu Martina Gojdy, který právě zde pokládal základy moderní české krajinné archeologie a různých metod jejího výzkumu.

Z Gojdova pera pochází také první, stěžejní kapitola, věnovaná metodám a výsledkům letecké prospekce. Využity byly především vlastní šikmé letecké snímky, díky kterým byla objevena řada nových lokalit, a díky jasným a zřetelným příznakům, opakovaně dokumentovaným, mohla být studována i vnitřní struktura těchto areálů. Nepřekvapí, že značnou část lokalit tvoří pravěká sídliště a pohřební areály, klíčové je však objev raně středověkého dvorce v Ledčicích. Ten byl později ověřován i dalšími archeologickými metodami – v přímé návaznosti na letecký průzkum probíhalo geofyzikální měření vybraných lokalit, které provedl i zpracoval R. Křivánek. Kromě výše zmíněného dvorce bylo měření provedeno i v interiéru a blízkém okolí rotundy sv. Jiří na vrcholu Řípu; výsledky však nejsou jednoznačně interpretovatelné. Anomálie před oltářem může být projevem menší hrobky, stejně tak se však může jednat i o přirozenou depresi zaplněnou např. stavební destrukcí. Pozůstatky zaniklé jižní přístavby nebyly detekovány, zřejmě kvůli radikálním úpravám terénu.